LÁSSÁTOK FELEIM!

Már a vetítés elején megcsapott a gyermeki lelkesedés hevülete, s bár kicsit unakoztam, mégis érdekelni kezdett a látnivaló. Igaz, inkább sportszempontból: vajon bírja-e az elsőfilmes rendező, *Fazekas Lajos* ezt a tempót, ezt a magábafelejtkező gátlástalanságot, a kellékekkel való játék eme barokkos túllövéseit — még másfél órán át? A filmre, igaz, így csak másodsorban tudtam figyelni, de ez csak önvédelem volt. Elhatároztam ugyanis, hogy — miután néhány kísérletem hiábavalónak bizonyult — fellázadok: nem is akarom megérteni lépéseit, pózait, szimbólum-utalásait és költői képeit. Tudom, hogy ez igazságtalanság, hiszen össze lehetne rakni ezeket a mozaikokat valami sovány kis mondanivalóvá, de ez már egyenlő lett volna a megértő megbocsátással, és nekem semmi kedvem sem volt megbocsátani. Ezért csak a teljesítményre voltam kíváncsi: lehet-e teljesen dilettáns filmet készíteni?

Csodálkoznom kellett: bizony ez elég fáradságos dolog. Először is olyan kelléktárat kell szerkeszteni, amely már önmagában is elképesztő. Happening egy szobrász lakásán — vastag gyertya, halotti beszéd élőkről, földön ülő vendégek, pia, ingpulóver, már ahogy az lenni szokott, gyermekszülés majdnem premierplanban, férfi sztriptíz (női is van), marhavész és a falu bolondjának temetése (Balaton-parton, ellenfényben) szűzies és érzéki szerelem viszálya, személyi kultusz és sok prédikátor — a felsorolás persze csak töredékes emlékeztető. Mármost nem is a kellékek felkutatása nehéz, hanem a képbeli devalválás: miként lehet az egyes fordulatok meglepetését banalizálni úgy, hogy a néző kicsit kínosan is érezze magát, részint az ízléshiány, részint az értel-

Jelenet a filmből

metlen nagyotmondás, vagy egyszerűen az ügyetlen húzás feletti szemérmes szégyenkezés miatt. Így pl. Misi, a film költő-hőse egy elrontott házibuli után felmegy szobrász barátjához, aki azonban már alig várja, hogy felkelhessen és előadhassa életfilozófiáját a világ megváltásának hivatásáról és a gyermeknemzés, mint menekülési kísérletek sorozatáról. A tételhez ügyetlenül odaszerkesztett helyzet kedvesen őrzi a műkedvelés báját. Ez a mesterkéletlen életidegenség teszi előbb érthetetlenné, majd komikussá Misi és apja viszonyát, vagy Klárihoz — első nagy szerelméhez — fűződő kapcsolatát. Az apa láthatóan csak azért kell, hogy a néző láthassa a debreceni nagytemplom restaurált belsejét, a lány talán azért, hogy szecesszióból ittmaradt családi környezetbe is bepillantást nyerhessünk. Mik vannak! Ehhez járul még a költői hangulat balkezes fokozása. Minden jelenetben mondanak valami komoly bölcsességet, vagy éppen a Kortársban frissen megjelent verset, s ezekre talán oda is lehetne figyelni, ha valami eleven emberi történet hordozná e szépen — túlszépen — csiszolt mondatokat. Ennek híján azonban csak művelődünk, és ez bizony unalmas. Így aztán sikerül megtartani a film vonalvezetésének töretlenségét egészen a befejezésig: mindenütt ugyanaz az ártatlan dilettantizmus néz ránk — s néha pirítja orcánkat, ha éppen nem mosolygunk — s mikor az utolsó képet egy vers zárja le, érezzük, hogy a maga módján azért ez is telibetalált: a nagyon rosszban is lehet valaki klasszis.

Komolyra fordítva a szót: mi ennek a filmnek a baja? Az, hogy a rendező hiszékeny. Igazolja főhősét, jóllehet kritikusan szeretné látni fejlődését. Bognár Misi tanulóéveit akarja bemutatni, azt a gyötrelmes folyamatot, melyet eddig szinte minden szerzői filmünk végigelemzett már: a felnőtté érés válságát. Csakhogy míg az előbbi alkotások önkritikusan látták ezt az utat, addig Fazekas nem tud ellentállni az önigazolás csábításának. Elhiszi figurájának nyakas büszkeségét, ábrándjait, nagyotmondásait, tartásnak látja fiatalos ürességét. Ezért képtelen arra, hogy valóban végigvezesse a felnőtté válás purgatóriumán, az élet megpróbáltatásain. Azok az epizódok, melyekbe nevelési szándékkal beleviszi figuráját, egy másik világban bontakoznak ki — nem érnek el Misihez. Ez a fiú az egész életet szemlélőként éli végig, nem keveredik bele semmibe, tisztes distancia tartja távol mindenkitől, még szerelmétől is, s feltehetően még önmagától is. Csakhogy Fazekas — bár szeretné kritikusan látni ezt a magatartást — végül is előkelőnek, és magasabb rendűnek érzi ezt a pózt, a sértődés méltóságát, a nagy szavak mélységét, és képtelen felmutatni — akár játékosan, akár együttérző iróniával — kíméletlen brutalitást nem is említenék — ennek a póznak ürességét, életidegenségét. Pedig a film végén megcsillan egy ilyen lehetőség: kiderül, hogy ez a fiú — hiszen költő — minden élményét átfogalmazza, másképp teszi magáévá: *mesélő*, akinek életében a hazugság és költészet, a nagyotmondás és valóság alig vált még el. Pubertás-betegség ez, s ki lehet belőle gyógyulni, természetesen el is hagyja az ember ezeket a manírjait.

Itt ékelődhetett volna a póz és valóságos ember közé a kritikus látásmód, azonban a rendező éppen ezt a leleplezést akarja kikerülni: mégiscsak szépnek, kemény anyagból gyúrottnak akarja láttatni hősét.

Huszti Péter és Dőry Virág

A kritizálásból csak annyi sikerült, hogy a lány, Klári nemet mond, mikor Misi megkéri a kezét: nem vállalja a fiú éretlen fellengzősségét, idegenszerűségét. A rendező azonban vállalja: többnek szeretné látni, súlyosabbnak, mint ami valójában. És ez a túlkompenzálás, ez a megszépítés rontja el az egész film atmoszféráját. Szinte mindenkit körülleng a póz, a fellengzős elvontság légköre — ez alól talán csak a „rossz emberek" (Klári léha barátnője pl.) kivételek. Nemcsak Misi él ebben a hamisan emelkedett világban, hanem a szobrász is, Misi apja — az egykori partizán, sőt Klári is, akinek szerelmi válsága végül is akörül bontakozik ki, vajon Misié legyen-e vagy tartogassa még egy kicsit magát. E szerzői filmnek szerzői betegsége van: Fazekas nem jutott túl a maszkokon, nem került az általa költött szerepek, pózok és látszatok mögé. Nem érte el a valódi embereket. Minden úgy látszik, ahogy gyermekkorunkban elképzeltük a felnőttek világát: „a modern" szobrász műtermét „a" falusi szüretet, vagy „a" madár halálát a hóban. Valahogy abból indul ki, amiből hőse, Misi: a világról alkotott előítéleteiből — milyen is lehet a felnőtt élet „általában". Pedig a valóságra ébredés filmjéhez, a felnőtté érés válságához éppen ezzel kellett volna szakítani. Nyersebben, eredetibben — kevesebb széplélekkel.

Mit mondjunk a szereplőkről? *Huszti Péter* fuldoklik a tehetetlenségre ítélt költő szerepében, *Dőry Virág* (Klári) kellemes jelenség lehetne, ha nem fájna neki annyira az élet. *Szécsényi Ferenc* képei önálló életet élnek, szépek, sokrétűek — ez azonban ebben az esetben sajnos, nem dicséret.

ALMÁSI MIKLÓS